

Ключевые слова: Государственный стандарт начального общего образования, базовый учебный план, инвариантная и вариативная составляющие.

Budagyants T. N. New State standard primary education: content and ways of implementation

The article explores the contents of the new State standard primary education, which defines the competencies that should be formed in elementary school children, contains core curriculum content invariant and recommendations for curriculum planning curriculum. Identify priorities of the state and educators regarding the successful implementation of the new standard in the educational process of primary school.

Key words: State standard primary education, basic curriculum invariant and variable components.

Стаття надійшла до редакції 29.07.2012 р.
Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 378.011.3-051:[378.016:008](477.87)

М. М. Демчак

**ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА У ЗМІСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ
ДЛЯ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ ЗАКАРПАТТЯ**

Закарпаття є одним із регіонів України, в якому компактно проживають люди різних національностей: українці, росіяни, угорці, словаки, румуни, німці та ін. Так склалося історично, що закарпатський регіон, впродовж тисячоліття входив до складу Європи: спочатку як одна із областей Угорщини, пізніше (1919-1939 рр.) як окремий територіальний округ Чехословаччини (1919-1939 рр.). Разом з тим, саме наша земля подарувала світу талановитих науковців, педагогів, політичних діячів, для яких вільне володіння кількома європейськими мовами вважалося нормою. Окрім цього, знання іноземних мов відкривало шлях до вищих навчальних закладів Європи.

Як відмічає Л. Коваль, сучасна початкова школа є варіативною за типами навчальних закладів, методичним забезпеченням і разом з тим, покликана забезпечити навченість усіх школярів на рівні, визначеному Державним стандартом загальної початкової освіти. Винятково важливо повною мірою враховувати суттєві зміни в підготовці педагогічних кадрів, зокрема педагогів-професіоналів нової генерації з конкурентоспроможним рівнем кваліфікації, які мають володіти загальною й педагогічною культурою, враховувати в професійній діяльності тенденції сучасного розвитку шкільної освіти. Майбутні

вчителі повинні орієнтуватися не лише в типових педагогічних ситуаціях, але й уміти організовувати навчальну діяльність молодших школярів в умовах варіативності навчально-виховного процесу в початковій школі на основі використання сучасних навчальних технологій [9].

Як зауважує Р. Скоробогатова, майбутніх вчителів початкової школи необхідно забезпечити професійною, спеціальною і гуманітарною підготовкою, яка зумовлює високий рівень його соціальної зрілості, утвореної, культури, оскільки саме вони закладають фундамент розвитку дитини. Професійна підготовка повинна забезпечувати глибоке знання, розуміння суті суспільства і людини, їх взаємозв'язки в процесі розвитку [14].

На нашу думку, сучасний вчитель повинен бути підготовленим до діяльності у полікультурному середовищі, що передбачає володіння основами полікультурної освіти та досвідом організації педагогічної взаємодії з молодшими школярами в умовах полікультурності.

Проблема підготовки вчителя початкових класів тісно пов'язана з питаннями розвитку освіти і школи на Закарпатті, які розглядаються у дослідженнях В. Гомонная, О. Богіва, А. Ігната, Ф. Кулі, М. Кухти, О. Мазурка, Л. Маляр, Ю. Мудрої, І. Небесника, Г. Розлуцької, М. Петрус, Т. Росул, В. Росула, В. Сагарди, М. Талапканича, Н. Товтин, М. Токаря, В. Туряниці, В. Фернеги, О. Фізеші, В. Химинця, П. Ходанича, І. Цепенди Т. Цибар та ін.

Загальнопедагогічні та методичні аспекти розвитку початкової освіти розкриваються у дослідженнях К. Авраменко, М. Богданович, В. Бондар, Н. Бібик, О. Біди, М. Вашуленко, Н. Воскресенської, П. Гусак, Д. Пашенко, О. Савченко, С. Скворцової, О. Хижної, І. Шапошнікова.

У попередньому дослідженні нами визначено методологічні рівні проблеми підготовки вчителя до виховання учнів в умовах полікультурного соціуму: філософського, нормативно-законодавчого, методологічних принципів [5].

Філософський рівень методології передбачає аналіз позицій стародавніх філософів та класиків педагогічної науки. Другий рівень – нормативно-законодавчий, прописаний у документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейського Союзу, та ідеї полікультурності, закладені у низці нормативно-законодавчих документів системи освіти України.

Третій рівень – розробка методологічних принципів на основі аналізу та узагальнення концептуальних положень щодо полікультурної освіти, полікультурного виховання, виховання в умовах полікультурного середовища, які напрацьовано як у зарубіжній (Росії, США), так і у вітчизняній філософсько-педагогічній думці.

Напрацьовано такий досвід і у педагогічній скарбниці Закарпаття, де підготовка вчителя для початкових шкіл до початку XX століття здійснювалась в умовах „мадяризації”, на початку XX століття – в умовах „чехізації”. Вивчення цього досвіду дозволить оптимізувати

систему полікультурної підготовки вчителя початкових класів, серед учнів яких сьогодні навчаються діти різних національностей. Тим більше, що як відмічає К. Авраменко, оновлення наукової концепції формування особистості майбутнього вчителя початкових класів можливе лише на основі ґрунтовного історико-педагогічного аналізу становлення та розвитку системи підготовки вчительських кадрів у вищій педагогічній школі. Застосування історичного підходу дозволяє, з одного боку, довести, що методична підготовка має глибокі традиції та прогресивні тенденції, з іншого – стане запорукою усвідомлення творчого використання педагогічної спадщини в умовах реформування освітньої системи України [1].

Суперечністю між потребою у підготовці молоді до життя в умовах поліетнічного середовища і відсутністю системної підготовки вчителя, а особливо вчителя початкових класів, до виховання учнів на засадах полікультурності обумовлена актуальність нашого дослідження.

Таким чином, мета дослідження полягала у визначенні показників (критеріїв), які дадуть змогу проаналізувати зміст підготовки вчителя початкових класів крізь призму полікультурності як на кожному із виокремлених етапів становлення професійної педагогічної освіти на Закарпатті [6], так і на кожному із рівнів реалізації змісту підготовки вчителя початкових класів (навчальні плани, навчальні програми, підручники, посібники, хрестоматійні видання, організаційні форми і методи підготовки, особливості викладання навчальних дисциплін, зміст педагогічної практики тощо). Для досягнення мети необхідно було вирішити наступні завдання: 1) на основі аналізу джерел з досліджуваної проблеми визначити головні поняття, які дозволяють розкрити сутність полікультурності; 2) визначити характеристики полікультурності з метою подальшого аналізу змісту підготовки вчителя початкових класів з позицій полікультурності.

Як відмічає Т. Кошманова, сьогодні створюється єдиний світовий освітній простір, який допомагає розвитку міжкультурного взаєморозуміння, співробітництва, вироблення спільних стандартів освіти та навчання для обміну міжособистісним, міжкультурним, міжнаціональним досвідом, забезпечення прав і свобод кожної людини [11]. Важливою передумовою полікультурної освіти в Україні є становлення і розвиток громадянського демократичного суспільства, для якого є несприятливими шовінізм, расизм, етнічний егоїзм, і водночас відкритого у ставлення до інших країн, народів і культур, яке пропагує виховання у дусі миру і взаєморозуміння. Соціально-політичною детермінантою функціонування полікультурної освіти останнім часом стає інтенсивний розвиток інтеграційних процесів як важливої складової трансформації сучасного світу, а також прагнення України й інших країн інтегруватися в світовий і європейський соціально-культурний і освітній простір, зберігши при цьому національну своєрідність [4]. З цією метою освіта має сприяти тому, щоб, з одного боку, людина усвідомила своє

коріння і тим самим могла визначити місце, яке вона посідає в світі, і, з другого, – прищепити їй шанобливе ставлення до інших культур.

Аналізуючи проблеми розвитку системи освіти національних меншин і народів в Україні, експерти сходяться на тому, що пріоритетними для вирішення сьогодні з них є [3]:

- відсутність управлінських структур, завданням яких був би розвиток, оцінка та професійна підтримка шкіл, що виховують представників національних меншин;
- відсутність альтернативних систем освіти („шкіл другого шансу”, або комбінованих освітніх моделей);
- відсутність якісних освітніх програм, належно розроблених матеріалів та методик викладання мовами меншин;
- централізація освітніх систем, яка не дозволяє школам та класам пристосуватись до специфічного мовного та культурного складу своїх вихованців;
- брак систематичної професійної підготовки та підвищення кваліфікації вчителів, які викладають мови та предмети з культури меншин, або ж підготовки вчителів з питань толерантності тощо.

На рівні окремого навчального закладу простежуються такі негативні тенденції:

- низькі очікування з боку вчителів позначаються на успіхах учнів;
- часто відсутність порозуміння на національному ґрунті призводить до соціальної дискримінації, а також до зневажливого ставлення з боку інших учнів до представників національних меншин;
- вихователі та викладачі шкіл досить часто не включають в навчальні плани теми, спрямовані на ознайомлення загалом з культурою національних меншин, а це, в свою чергу, сприяє відчуженню учня від процесу навчання;
- школи рідко вдаються до співпраці із національно-культурними товариствами національних меншин і народів тощо.

Вирішення виокремлених завдань стане ефективнішим, якщо полікультурна підготовка вчителя початкових класів стане системною. Для обґрунтування системи полікультурної підготовки педагога необхідно виокремити поняття, що уможливають розкриття сутності полікультурності.

Аналіз численних поглядів на проблему полікультурності дозволив О. Гуровій [4] виокремити наступні підходи до його розуміння, зокрема:

- полікультурна освіта – це педагогічний процес, у якому репрезентуються дві або більш культур, що відрізняються за мовною, етнічною, національною або расовою ознакою (Міжнародна енциклопедія освіти);
- полікультурність – як принцип функціонування та співіснування у певному соціумі різноманітних етнокультурних спільнот, з

притаманним їм усвідомленням власної ідентичності, що забезпечує їх рівноправність, толерантність та органічність зв'язку з ширшою крос-культурною спільнотою, взаємозбагачення культур, а також наявність та визнання спільної загальнодержавної системи норм та цінностей, які становлять основу громадянської свідомості кожного члена соціуму”;

- полікультурна освіта – це міждисциплінарний процес, що пронизує зміст усіх дисциплін навчальної програми, а не окремі курси, методи і стратегії навчання, взаємостосунки між усіма учасниками навчально-виховного середовища; процес залучення учнів до багатства світової культури через послідовне засвоєння знань про рідну і загальнонаціональну культури, формування у юного покоління толерантного ставлення до культурних відмінностей, рис, необхідних для життя в полікультурному світі;

- полікультурна освіта і виховання учнів загальноосвітньої школи – це організація і зміст навчально-виховного процесу, життя і діяльності школярів, взаємостосунків, що забезпечують ознайомлення з культурою народів, які проживають в одній країні, створення умов для встановлення між ними довіри і солідарності, уміння взаємодіяти (українські вчені Л. Голік, Т. Клиненко, М. Красовицький, Т. Левченко);

- зміст полікультурної освіти передбачає: відображення в навчальному матеріалі гуманістичних ідей; інформація про самобутні унікальні риси в культурах народів країни і світу; розкриття в культурах різних народів спільних елементів, традицій, що дозволяють жити в мирі і злагоді; залучення молоді до світової культури, розуміння взаємозалежності країн і народів в сучасних умовах з урахуванням процесу глобалізації (Ж. Шайгозова).

У аналізованому нами дослідженні [10] виокремлюється поняття поліетнічної освіти, і зокрема зауважується, що завдання поліетнічної освіти полягають у створенні умов для: а) засвоєння цінностей свого народу, оволодіння духовними скарбами української культури; б) ознайомлення з культурою народів, що живуть поруч; в) ознайомлення з культурами народів світу.

Т. Стефаненко виокремлює різні моделі полікультурної шкільної освіти, в яких враховані вимоги до змісту й організації навчально-виховного процесу в умовах полікультурності, що існують у світовій практиці. Найвідомішими є: дидактична, яка ґрунтується на припущенні про те, що розуміння культури приходить із знаннями історії, традицій і звичаїв, необхідними для ефективної взаємодії з її представниками; експериментальна, основа якої – переконання, що найбільше знань люди беруть із власного досвіду, наприклад, з особливого роду активності і рольових ігор-симуляцій, які створюються для того, щоб виявити проблемні ситуації при підготовці або в процесі міжкультурної взаємодії; культурно-специфічна, що дозволяє учням зрозуміти принципи взаємодії з представниками конкретної культури, або – ширше – специфіку цієї культури; загальнокультурна: приводить до усвідомлення того, що

існують психологічні явища (негативні стереотипи, упередження і т.п.), які заважають гармонійним міжетнічним відносинам; когнітивна (робить акцент на отриманні учнями інформації про культури і міжкультурні відмінності); емоційна, орієнтована на трансформацію установок, пов'язаних з міжкультурною взаємодією, відчуттями людей по відношенню до „інших” (від упередженості до толерантності або навіть до активної діяльності, спрямованої на розвиток близьких взаємостосунків); поведінкова, покликана формувати вміння і навички, що підвищують ефективність спілкування [15].

На думку О. Гуренко, в Україні необхідна модель полікультурної освіти, побудована на основі компаративного аналізу світових моделей з урахуванням дидактичного, експериментального, культурно-специфічного, загальнокультурного, емоційного, поведінкового підходів [4].

Г. Розлуцька відмічає, що основною ідеєю полікультурної освіти є принцип діалогу і взаємодії різних культур, коли стають очевидними та зрозумілими особливості кожної окремої культури. „У процесі взаємодії культур зростає обсяг сприйнятих цінностей, отже змінюється і сам характер сприйняття” [13, с. 14].

Окрім терміну полікультурна освіта дослідники вживають також термін полікультурне виховання. Аналіз різних підходів до визначення сутності полікультурного виховання дало можливість Л. Довгань розуміти його „як процес цілеспрямованої соціалізації школярів, спрямований на оволодіння системою національних і загальнолюдських цінностей, формування комунікативних умінь, що дозволяють ... здійснювати ... міжкультурну взаємодію, розуміти інші культури, толерантно ставитися до їх носіїв” [7, с. 41].

В. Бойченко виділяє наступні критерії полікультурної вихованості учнів:

1. Володіння національною культурою (знання учнями своєї національної приналежності, звичаїв, традицій, символів, відомих представників свого народу).

2. Інтеркультурний критерій, що характеризується рівнем інформованості учнів про культуру інших народів та мотиваційною спрямованістю вивчення іноземної мови.

3. Емоційний критерій (визначається рівнем розвитку в учнів толерантності, терпимого ставлення до представників іншої культури).

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми дозволяє виділити у категоріальному апараті полікультурності такі терміни як полікультурна освіта і полікультурне виховання. Під „полікультурною освітою” розумітимемо систему полікультурних знань, умінь і навичок, та ціннісно-орієнтаційний досвід полікультурної пізнавальної діяльності, засвоєння яких забезпечує формування полікультурного світогляду, моральних якостей особистості, толерантності, поважливого ставлення до рідної та інших культур, рис громадянина. Оскільки основоположними функціями освіти є: навчальна, виховна і розвивальна,

то функціями полікультурної освіти є: полікультурне навчання, полікультурне виховання, розвиток полікультурної свідомості.

Полікультурне навчання (власне, освіта) – це:

- знання культури власного народу та інших культур (традиції, звичаї, обрядовість, особливості віросповідання, найважливіші свята); видатні історичні події у житті власного народу та інших культур, видатні постаті історичного минулого і сучасності, героїчний епос (кожний народ має своїх героїв, якими пишається); видатних письменників, політичних і громадських діячів, науковців і художників, кінорежисерів і артистів тощо;

- знання іншої (-их) мови (-в), окрім рідної, та володіння (принаймі) елементарними засобами спілкування, що сприяють налаштованості на діалог, співпрацю;

- знання про способи взаємодії у полікультурному середовищі на засадах толерантності, сприйняття іншого з позицій збагачення (новим досвідом) і привласнення (нових знань, інтересів, захоплення), які є основою формування умінь і навичок;

- досвід творчої співпраці у полікультурному просторі, результатом якого є взаємозбагачення, взаєморозуміння, взаємодіяльність.

Полікультурне виховання полягає у формуванні системи загальнолюдських та національних цінностей, поважливого ставлення до інших культур, моральності, толерантності, перцептивності; формування інтересів до іншої культури як джерела саморозвитку, самопізнання, самовиховання.

Розвиток полікультурного світогляду – процес розвитку якостей особистості (інтелектуальних, моральних, духовних), емоційно-ціннісної сфери особистості (інтересів, прагнень, потреб, почуттів), які забезпечують гармонізацію стосунків між представниками різних культур.

У якості ключових параметрів (ознак), за допомогою яких можна описати рівні розвитку полікультурної освіти і які входять у його структуру (є структурними компонентами) можна виокремити наступні:

- когнітивний (знання соціокультурні, літературно-краєзнавчі, предметно-дидактичні, лінгвістичні, психосоціальні у яких розкривається інша культура);

- аксіологічний (ціннісні орієнтації, мотиви, інтереси, переживання, почуття, пов'язані із пізнанням своєї та іншої культури);

- комунікативний (можливість для іншомовної комунікативної взаємодії, вивчення іноземних мов, читання, писання, говоріння, спілкування на іншій мові).

За допомогою виокремлених параметрів уможливується здійснення аналізу змісту підготовки вчителя для початкових шкіл Закарпаття, що і є предметом подальшого дослідження.

Список використаної літератури

- 1. Авраменко К. Б.** Методична підготовка вчителів початкових класів у педагогічних навчальних закладах України (1956-1996 рр.). Автореф. дис. к. пед. н.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Квітослава Богданівна Авраменко. – К., 2002. – 20 с. **2. Бойченко В. В.** Полікультурне виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі школи: дис. канд.пед.наук: 13.00.07 / Бойченко Валентина Василівна. – Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2006. – 202с. **3. Бугаєв С.** Освіта національних меншин та народів: загальноукраїнський контекст / С.Бугаєв. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: < www.ciet.org.ua/docs/.../231-233_bugaev.d > – Загол. з екр. – Мова укр. **4. Гуренко О. І.** Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття / О. І. Гуренко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: < <http://vuzlib.com/content/view/160/84/> >. – Загол. з екр. – Мова укр. **5. Демчак М.** Підготовка вчителя до виховання учнів в умовах поліетнічного середовища: методологічний аспект / Маріанна Демчак // Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка.Соціальна робота., 2011 – Вп. 25. – С. 37. **6. Демчак М.** Розвиток і становлення професійної педагогічної освіти на Закарпатті: етапи і чинники / М. Демчак, М. Опачко // Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка.Соціальна робота., 2012 – Ви. 25. – С. 7. **7. Довгань Л. І.** Концептуальні засади формування полікультурних цінностей в освітніх закладах США / Л. І. Довгань // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб.наук. пр. – Випуск 30 / Редкол.: І. А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2012. – С. 40 – 44. **8. Квасниця І. Ю.** Розвиток педагогічних ідей полікультурного виховання в системі початкової освіти України: проблеми, завдання і шляхи вирішення / І. Ю. Квасниця. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <www.spadshina.com/ua/publications/89.html>. – Загол. з екр. – Мова укр. **9. Коваль Л. В.** Становлення та розвиток професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у вищих педагогічних навчальних закладах України / Лариса Вікторівна Коваль. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://vuzlib.com/content/view/413/84>>. – Загол. з екр. – Мова укр. **10. Компаративний** аналіз проблеми визначення цілей і завдань гуманітарної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://ua.textreferat.com/referat-13271-2.html>>. – Загол. з екр. – Мова укр. **11. Кошманова Т.** Педагогіка для громадянського суспільства / Т. Кошманова, Л. Брайс, Г. Голм, Л. Нейшинз Джонсон, Т. Равчина, Ш. Рао; За ред. д. пед. н. Тетяни Кошманової. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 382 с. **12. Мордань О. І.** Полікультурне виховання в сучасній школі / О. І. Мордань. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://nauka.zinet.info/6/mordan.php>>. – Загол. з екр. – Мова укр. **13. Розлуцька Г. М.** Зміст шкільних підручників як фактор

полікультурного виховання молодших школярів у Закарпатті (1919-1939рр.). Монографія / Галина Миколаївна Розлуцька. – Дрогобич : Коло, 2005. – 282 с. **14. Скоробогатова М. Р.** Моделі підготовки вчителів початкових класів у вищій школі України / М. Р. Скоробогатова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://intellect-invest.org.ua/pedagog>>. – Загол. з екр. – Мова укр. **15. Стефаненко Т. Г.** Етнопсихологія: практикум / Т. Г. Стефаненко. – М. : Аспект Пресс, 2006. – 208 с.

Демчак М. М. Полікультурна освіта у змісті підготовки вчителя для початкових шкіл Закарпаття

У статті обґрунтовуються підходи до розкриття сутності полікультурності. Сформульовано визначення полікультурної освіти під якою розуміють систему полікультурних знань, умінь і навичок, та ціннісно-орієнтаційний досвід полікультурної пізнавальної діяльності, засвоєння яких забезпечує формування полікультурного світогляду, моральних якостей особистості, толерантності, поважливого ставлення до рідної та інших культур, рис громадянина. У якості параметрів (ознак), за допомогою яких можна описати рівні розвитку полікультурної освіти і які можливо розглядати в якості його структурних компонент, виокремлено наступні: когнітивний, аксіологічний, комунікативний.

Ключові слова: вчитель початкових класів, полікультурна освіта, компоненти полікультурної освіти.

Демчак М. М. Поликультурное образование в содержании подготовки учителя для начальных школ Закарпатья

В статье обоснованы подходы к раскрытию сущности поликультурности. Сформулировано определение поликультурного образования под которым подразумевается система поликультурных знаний, умений и навыков, а также ценностно-ориентационный опыт поликультурной познавательной деятельности, усвоение которых обеспечивает формирование поликультурного мировоззрения, моральных качеств личности, толерантности, уважительного отношения к родной и другим культурам, черт гражданина. В качестве параметров (признаков), с помощью которых можно описать уровни развития поликультурного образования и которые можно рассматривать в качестве его структурных компонент, определены следующие: когнитивный, аксиологический, коммуникативный.

Ключевые слова: учитель начальных классов, поликультурное образование, компоненты поликультурного образования.

Demchak M. M. Multicultural education in the content of teacher training for primary schools in Transcarpathia

The article deals with the approaches to highlighting the essence of multiculturalism. The definition of multicultural education by which is meant

a system of multicultural knowledge, skills, and experience value orientated experience of multicultural learning activity, the gaining of which ensures the formation of a multicultural world view, the moral qualities of the personality, tolerance, respect attitude to the native and other cultures, features of the citizen. As components (features), which can be described with help of the levels of development of multicultural education that can be considered as its structural component, the following: cognitive, axiological, communicative.

Key words: primary school teacher, multicultural education, multicultural education components.

Стаття надійшла до редакції 22.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 373.5.015.31:316.42

І. А. Ковальчук

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЦІЛЬОВА ФУНКЦІЯ ШКОЛИ

Соціальне виховання як формування соціально значущих якостей особистості є найважливішим завданням держави в цілому й соціальних інститутів окремо, а також процесом, який вимагає до себе пильної уваги з боку вчених і дослідників. З позиції держави соціальне виховання є, передусім, громадянським вихованням. Кожна держава на різних історичних етапах свого розвитку навмисно або ненавмисно здійснювала соціальне виховання молодого покоління, тобто виховання гідних громадян свого суспільства відповідно до певного соціального ідеалу. Держава визначає цілі, зміст і шляхи реалізації виховання, створює для цього інститути, а також забезпечує контроль за їх виховною діяльністю. Саме через ці інститути реалізується соціально-виховна місія держави.

Суть поняття „Соціальне виховання” сьогодні розкривають багато дослідників. У роботах вітчизняних (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, Г. Лактіонова, Л. Міщик, С. Савченко, С. Харченко та ін.) і російських учених (В. Бочарова, М. Галагузова, А. Мудрик та ін.) „соціальне виховання” розглядається як одна з категорій соціальної педагогіки. Є дослідження, де простежується співвідношення поняття „соціальне виховання” з поняттями „виховання” і „соціалізація”, що є важливим для уважного вивчення процесу соціального виховання.

Аналізуючи зв'язок між *соціалізацією* й *соціальним вихованням*, необхідно акцентувати увагу на таких висновках. Ряд дослідників (І. Загвязинський, М. Зайцев, Г. Кудашов) стверджують, що соціальне виховання – це складова частина соціалізації.

У рамках даного підходу (М. Галагузова, Б. Галагузова,